ПРАКТИЧНО ПРАВОСЪДИЕ

Мерки за намаляване на публичните и разходите на бизнеса, за по-ефективно и достъпно правосъдие

Предложение за диалог с бизнеса

След обсъждането ще бъде подадено към Министерския съвет и Народното събрание.

ИРПИ

Съдържание

Въведение

Мерки за повишаване събираемостта на публичните вземания

1. Събиране от частни съдебни изпълнители на публични вземания, установяването на които не се извършва от органите на НАП

Мерки за намаляване разходите на бизнеса, за по-ефективно правосъдие, изпълнение на договорите и реализиране на законните права на бизнеса и гражданите

2. Намаляване разходите на работодателите за администриране на запори на техни служители
3. Подобряване на достъпа до делата и ефективността на контрола върху дейността на частните съдебни изпълнители
4. Установяване на фактически обстоятелства от частни съдебни изпълнители и нотариуси
5. Опростена процедура за събиране на безспорни търговски парични вземания
6. Установяване на наследствено имущество от частни съдебни изпълнители и адвокати
7. Електронни аукциони, провеждани от частни съдебни изпълнители
8. Договорно изпълнение по търговски договори (изпълнителна клауза)

Въведение

На 3 юни Европейската комисия препоръча България да бъде поставена в процедура по свръхдефицит поради прекомерни публични разходи. В бюджета постъпват повече приходи в сравнение с 2025г., но това очевидно не е в състояние да компенсира нарасналите разходи. Правителството търси мерки, които да намалят публичните разходи, без това да води до преустановяване или влошаване качеството на публични услуги, които са необходими на гражданите и бизнеса и за доброто функциониране на администрацията.

В същото време, според данните, публикувани в Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2026г, България се нарежда на първо място по цена на съдебната си система като дял от БВП сред 27-те държави членки на ЕС.

В отговор на горните предизвикателства и в сътрудничество с представители на политически партии и на бизнеса, ИРПИ разработи конкретни мерки за:

- повишаване събираемостта на публичните вземания, без разход за бюджета;
- въвеждане на договорни, извънсъдебни и електронни механизми, които да подобрят изпълнението на договорите, защитата на собствеността и достъпа до правосъдие и едновременно с това да спестят разходи на бизнеса и гражданите в областта на правосъдието.

Мерките могат да се приложат бързо, без промени в правни конструкции и институти, без разход за бюджета. Очакваните ползи за бюджета могат да се материализират още през следващата бюджетна 2027 година, а ползите за бизнеса и гражданите в рамките на от 2 до 3 години след въвеждането им.

Мерки за повишаване събираемостта на публичните вземания

1

Събиране от частни съдебни изпълнители на публични вземания, установяването на които не се извършва от органите на НАП

Всички публични държавни и общински вземания, установяването на които не се извършва от органите на НАП, се възлагат за събиране на частни съдебни изпълнители без разход за бюджета.

В момента системата на принудително изпълнение на вземанията на публичните взискатели съдържа известна несправедливост: административните разходите на НАП по събирането на тези вземания се покриват от държавния бюджет, а не от длъжниците на фиска. Последните дължат заплащане на главниците и лихвите за забава, но не и възмездяване на административните разходи по събирането им. На практика се получава, че изрядните данъкоплатци, плащат разходите за принудителното събиране на просрочените задължения на длъжниците на фиска. Справедливо е цената по събирането на публичните вземания да се плаща от самите длъжници, а не от всички останали данъкоплатци през бюджета. Очакваме възлагането на цената на изпълнението в тежест на длъжниците да има превантивен ефект и да подобри събираемостта на публичните вземания.

Подобно „пренасяне“ на цената на изпълнението от фиска към самите длъжници може да бъде осъществено лесно, без необходимост от административни и нормативни преустройства: с вътрешни актове на съответните администрации (публични взискатели) за възлагане вземанията на тези администрации за събиране от частни съдебни изпълнители, вместо от НАП.

Възможността за такова възлагане съществува вече в закона, т.е. не е необходимо изменение на нормативни актове. Редица публични взискатели – общини, съдилища и ограничен брой държавни учреждения – от години използват частни съдебни изпълнители за принудително събиране на своите публични вземания, т.е. системата е надеждна и работи добре.

Предлагаме разширяване на приложното поле на работещата система за принудително събиране на публични вземания от частни съдебни изпълнители без разход за бюджета, което да обхване всички администрации и всички публични вземания, извън тези установявани от НАП. По този начин и приходната агенция ще може да се фокусира изцяло върху събирането на установяваните от нея данъчни и осигурителни вземания.

Камарата на частните съдебни изпълнители поддържа централизирана информационна система за случайно разпределение на дела на публични взискатели, която обезпечава максимална ефективност, прозрачност и отчетност на взаимодействието на публичните взискатели с частните съдебни изпълнители.

Мерки за намаляване разходите на бизнеса, за по-ефективно правосъдие, изпълнение на договорите и реализиране на законните права на бизнеса и гражданите

2

Намаляване разходите на работодателите за администриране на запори на техни служители

Отразяване на налагането/вдигането на запори на трудови възнаграждения в Единния електронен трудов запис на служителя в Регистъра на заетостта, поддържан от НАП. Веднъж наложен, „запорът следва длъжника“, докато не бъде вдигнат.

Мярката ще доведе до намаляване на разноските по изпълнението за страните и административната тежест за работодателите. Ще се намали броят на запорите, съответно и разноските по налагането им. Отпада необходимостта от администриране на запори от страна на работодателите: информацията за наложените запори, частните съдебни изпълнители и банковите сметки, по които следва да се правят удръжки, ще е налична в ЕЕТЗ на служителя.

Работодателят ще има достъп до ЕЕТЗ на своите служители, след сключването и регистрирането на трудовия договор в НАП.

Електронна комуникация в сигурна среда с работодателите: чрез електронната комуникационна платформа, администрирана и развивана от Камарата на частните съдебни изпълнители.

3

Подобряване на достъпа до делата и ефективността на контрола върху дейността на частните съдебни изпълнители

Електронно изпълнително дело: отдалечен достъп на страните и отдалечени справки по делата 24/7.

Електронна комуникация със страните в сигурна среда: през електронната комуникационна платформа, администрирана и развивана от Камарата на частните съдебни изпълнители.

Електронна комуникация и отдалечен достъп до изпълнителни дела/документи в рамките на контролните производства: пред окръжните съдилища, Министъра на правосъдието и Камарата на частните съдебни изпълнители.

4

Установяване на фактически обстоятелства от частни съдебни изпълнители и нотариуси

По възлагане на заинтересованото лице/орган, частен съдебен изпълнител или нотариус съставя протокол за удостоверяване на обстоятелства от обективната действителност, извън тези, удостоверявани от други органи, въз основа на изрично овластяване в нормативен акт. Протоколът представлява официален документ и удостовереното в него се счита за вярно до доказване на противното.

И понастоящем частните съдебни изпълнители и нотариусите удостоверяват фактически обстоятелства по занятие, като техните удостоверявания се ползват с доказателствена сила на официален документ. С предлаганата мярка се разширява обхвата на тези удостоверявания.

Възможността своевременно да се документират фактическите обстоятелства ще доведе до намаляване на съдебните спорове: до съд ще стигат основно случаите, в които се спори за правото; ще намалеят случаите, в които се спори за фактите.

Ускоряване и поевтиняване на съдебните производства: чрез улесняване на доказването ще се намали продължителността и цената на съдебните производства.

Цена:

- Частни възложители (граждани и ЮЛ, в т.ч. и общини): свободно договаряне
- Публични възложители (съд и държавни учреждения): нормативно установена такса.

Предлаганата мярка работи успешно в повечето страни-членки на ЕС: Белгия, Гърция, Естония, Франция, Литва, Нидерландия и др.

5

Опростена процедура за събиране на безспорни търговски парични вземания

Извънсъдебно събиране на търговски безспорни парични вземания, осъществявано съвместно от адвокат и частен съдебен изпълнител. Ликвидно и изискуемо търговско парично вземане, установено като такова от адвоката на търговеца-кредитор, ще може да бъде възлагано на частен съдебен изпълнител за извънсъдебно доброволно събиране от търговеца-длъжник.

Частният съдебен изпълнител връчва на търговеца-длъжник покана за доброволно плащане, и ако в срока за доброволно плащане, длъжникът не възрази, вземането се удостоверява от частния съдебен изпълнител като безспорно, а кредиторът може да се снабди с изпълнителен лист от съда. Ако длъжникът възрази, процедурата се преустановява, а кредиторът може да заяви претенцията си по съдебен ред. Електронната платформа на Камарата на частните съдебни изпълнители ще обезпечава безпрепятствената 24/7 възможност на всеки длъжник да възрази по удобен за него начин, като постъпването на възражението в платформата ще се удостоверява с електронен времеви печат.

Търговските парични вземания, удостоверени като безспорни, се отразяват в централизиран електронен регистър, поддържан от Камарата.

Мярката ще повиши конкурентоспособност на българския бизнес: чрез намаляване на риска и относителната тежест на лошите търговски вземания; ще има положителен ефект върху междуфирмената задлъжнялост: търговците ще имат на разположение бърз, евтин и ефективен механизъм за уреждане на междуфирмените задължения; ще спестява неустойки, лихви и разноски за бизнеса.

Цена:

- Свободно договаряне. Ограничена отговорност на длъжника: всички увеличения на вземането (неустойки, лихви и разноски), които ще са за сметка на длъжника, не могат да надвишават 10% от главницата.

Процедурата представлява и допълнителна мярка за транспониране на следните Директиви:

- Директива 2011/7/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 16 февруари 2011 г. относно борбата със забавяне на плащането по търговски сделки – чрез създаване на извънсъдебен път за снабдяване с изпълнителен лист за безспорни парични вземания на търговците, като алтернатива на съществуващото заповедно и исково съдебни производства;

- Директива ЕС 2019/1023 за превантивното преструктуриране – чрез създаване на инструмент за ранно предупреждение относно финансови затруднения на предприятията.

Предлаганата мярка работи успешно в Белгия от 2016 година, а от м. 04. 2026г. беше въведена и във Франция, при което френският Министър на правосъдието написа в социалните мрежи.:

> Поех ангажимент и сега е изпълнен: законът, установяващ опростена процедура за събиране на безспорни задължения, току-що беше публикуван в Официален вестник.
>
> С помощта на частни съдебни изпълнители и без да се явяват пред съдия, предприятията вече ще могат да признават фактурите си за правно обвързващи като съдебно решение, когато длъжникът не оспорва сумата. Това е разумна мярка, която ще помогне на предприятията да възстановят паричния си поток по-бързо, без да прибягват до съдебни спорове в търговските отношения.

6

Установяване на наследствено имущество от частни съдебни изпълнители и адвокати

По възлагане от законен наследник, частен съдебен изпълнител или адвокат ще могат да установяват наследственото имущество на починалия. Ще се установяват, както активите, така и пасивите на наследственото имущество. Информация ще се събира както от публичните, така и от регистрите със служебен достъп.

И понастоящем подобно установяване се прави, както от адвокатите (като пълномощници на законен наследник), така и от частните съдебни изпълнители (по дела, по които длъжникът е починал). С предлаганата мярка ще се подобри и разшири достъпът на адвокатите до информация за имуществото на наследодателя и ще се разшири обхватът на установяванията, извършвани от частните съдебни изпълнители и извън изпълнителните производства.

Спестено време, усилия и разходи за законните наследници, които трябва да вземат решение да приемат или да се откажат от наследството.

По възлагане на наследник частният съдебен изпълнител ще може да извърши опис на наследственото имущество, който опис ще се използва от съда в рамките на процедурата по приемане на наследство по опис. По този начин ще се ускори съдебното производство по приемане на наследство по опис.

Цена:

- Свободно договаряне

7

Електронни аукциони, провеждани от частни съдебни изпълнители

По възлагане от собственик на недвижим имот, частен съдебен изпълнител ще може да проведе електронен публичен търг (аукцион) за продажба на този имот на платформата за електронни публични търгове на Камарата на частните съдебни изпълнители. Началната цена се определя от собственика или от независим оценител. Търгът завършва с акт на частния съдебен изпълнител за обявяване на купувач, който поражда правните последици на предварителен договор за продажба. Прехвърлянето на собствеността се извършва от нотариус с нотариален акт. Тази продажба не е публична продан по смисъла на ГПК и ще има същия ефект и правни ограничения, като на обикновената договорна продажба.

Електронният аукцион е обективен механизъм за постигане на най-добрата възможна цена за имота: без посредници и субективизъм, в рамките на открита състезателна процедура; намаляване на транзакционните разходи. Електронният търг е добра практика и за продажбата на общинско имущество, която може да бъде насърчавана от държавата, включително чрез финансови и организационни стимули за общините.

Мярка за повишаване на сигурността и прозрачността на сделките с недвижими имоти и за изсветляване на парични потоци на пазара на недвижими имоти.

Цена:

- Свободно договаряне

Частните съдебни изпълнители провеждат електронни аукциони в Белгия, Естония, Нидерландия, Полша и др.

8

Договорно изпълнение по търговски договори (изпълнителна клауза)

Страните по търговска сделка ще могат да включват в договора си изпълнителна клауза, подобно на познатата и широко използвана арбитражна клауза. Посредством изпълнителната клауза, търговците ще могат да уговорят осребряване на имущество на търговеца-длъжник и неговия обхват от посочен от тях предварително в договора частен съдебен изпълнител. Осребряването на имуществото на търговеца-длъжник ще се извършва от частния съдебен изпълнител по реда на ГПК с предвидения там съдебен контрол за законосъобразност.

И понастоящем частният съдебен изпълнител може да осребрява заложено по реда на ЗОЗ имущество по възлагане на заложния кредитор и без съдебно решение. С предлаганата мярка се разширява обхвата на съществуващото и в момента договорно изпълнение: към него може да прибегне всеки търговец (не само заложен кредитор), като частният съдебен изпълнител ще може да изпълнява върху цялото имущество на длъжника, при липса на уговорени от страните ограничения.

Цена:

- Свободно договаряне

По-бързо и по-евтино изпълнение на търговските договори, без необходимост да се минава през продължителни и скъпи съдебни процедури, при запазване на гаранциите за законност, отчетност и отговорност на изпълнението: осребряването на длъжниковото имущество ще се осъществява от частен съдебен изпълнител (дисциплинарна и имуществена отговорност) по правилата на ГПК, с предвидения там съдебен контрол за законосъобразност.

Кажете ни какво мислите

Споделете мнение, собствен казус или интерес за участие в регионална среща.

irpi.bg/practical-justice/